

Posudek na diplomovou práci

Adély Suralové

„Agentury na hlídání dětí: profesionalizace péče o děti v prostředí expertních systémů“

Katedra genderových studií, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

Posuzovaná diplomová práce se zabývá institucí nájemní domácí pečovatelky, respektive konstrukcí takto poskytované péče majitelkami agentur na hlídání dětí. Jedná se o zdařilou práci založenou na kvalitativním výzkumu, která se věnuje velmi aktuálnímu tématu spojenému s procesy komodifikace péče, jež v současné době představuje jednu ze zásadních otázek diskutovaných v rámci feministické teorie a výzkumu.

V první kapitole se autorka zabývá současnými výzkumy a teoretickými rozbory „globálních řetězců péče“ zejména v perspektivy západní Evropy a severní Ameriky. Autorka v této části prokázala svoji orientaci v dané problematice a schopnost samostatné interpretace. Přesto, vzhledem k tomu, že autorka tvrdí, že v ČR vzniká „relativně ojedinělý model“ (s. 8), konkrétně podle ní její výzkum problematizuje tezi třídně hierarchizovaných vztahů v instituci nájemní chůvy v domácnosti, uvítala bych v této části větší diskusi literatury, která vychází z kontextu podobně situovaných zemí, tj. zemí bývalého reálného socialismu, kde by mohla ukázat, zda je toto ojedinělé, nebo zda odlišná dynamika vzniká v důsledku určitých historických specifik v tomto regionu.

Ve druhé kapitole stručně nastiňuje metodologii svého výzkumu. Představení metodologie se ale vztahuje pouze ke sběru dat, bylo by vhodné kapitolu doplnit rovněž představením metodologie, kterou autorka využívá k analýze dat. Tento nedostatek se pak promítá v analytické části, kde autorka analyzuje data, jež vypovídají o konstrukci poskytované péče majitelkami agentur, na několika místech z toho ale vyvozuje závěry, jako kdyby se jednalo o popis reality.

Kapitoly tři, čtyři a pět se věnují analýze dat. Třetí kapitola vymezuje aktéry ve vztahu nájemní soukromé péče. Čtvrtá kapitola se věnuje vytváření expertní znalosti agenturami a konstrukcí důvěry v těchto vztazích. Tuto kapitolu považuji za nejzdařilejší a velmi podnětnou. Autorka prezentuje zexpertnění péče jako nový fenomén, domnívám se ale, že podobná transformace proběhla při rozšíření kolektivních institucí péče o děti. Zajímavá by

byla reflexe těchto dvou expertních systémů, jednoho veřejného a druhého privátního. Pátá kapitola se pak zabývá konstrukcí poskytované služby jako specializované, kvalifikované a profesionální.

Drobným nedostatkem je skutečnost, že se občas delší pasáže opakují (s. 17 a 21, 64 a 66) a na jednom místě není dokončena věta/odstavec/podkapitola (s. 59). Některé překlady citací z angličtiny jsou nepřesné, např. sousloví „socioekonomických statkových skupin“ namísto socioekonomických statusových skupin (s. 20). Pokud by se autorka chtěla tématu dále věnovat, doporučila bych přesnější práci s termíny, např. pomocnice v domácnosti někdy odkazují na ženy, které v domácnosti uklízejí, jindy obecně na celou skupinu, do které spadají chůvy, au-pair i uklízečky. Terminologickou nejasnost vidím v pojmu profesionalizace, která podle mého názoru, např. tak, jak o profesionalizaci uvažuje Anderson, na kterou autorka odkazuje, nezahrnuje pouze podřízení výkonu činnosti normám a standardům, ale také přeměnu péče jako profesionálního zaměstnání. Výzkum autorky této práce ale ukazuje, že práce chůvy je pouze příjmem, nikoli plnohodnotnou profesí.

V diskusi by bylo možné otevřít otázku, proč podle autorky „lze očekávat, že agentury budou klíčovými aktéry v procesu redefinice a profesionalizace placené péče“ (s. 66). Např. péče poskytovaná v jeslích a školkách může být vnímána podobně jako specializovaná (výhradně péče a rozvíjení schopností dětí), kvalifikovaná (vyžadující určité vzdělání a dovednosti) a profesionalizovaná (dokonce jak ve smyslu uplatnění určitých standardů, tak ve smyslu odborného zaměstnání, nikoli pouze příjmu). Na rozdíl od instituce nájemní chůvy v domácnosti (jedná se stále o sféru privátní ekonomie) skutečně posouvá péči o děti do veřejné sféry. Podle autorky: „Agentury na hlídání dětí jsou prostorem, kde můžeme sledovat *částečnou* genderovanou redefinici péče.“ (s. 64) Vzhledem k tomu, že 1) pečovatelky jsou stále ženy, 2) že agentury utvrzují a posilují konstrukci péče jako činnosti náležející do soukromé sféry a 3) že chůvy v domácnosti jsou víceméně vykonavatelkami představ matek, mi toto tvrzení přijde jako problematičtější. Ačkoli ne všechny ženy mohou být placené pečovatelky, stále jsou konstruovány pouze jako zástupné poskytovatelky péče (podobně jako zaměstnankyně institucí) v době, kdy matka nemůže být přítomna, její autorita ale v definici toho, jak má být o dítě pečováno, není zpochybňována právě na základě esencialistické definice mateřství (na rozdíl od péče v institucích). Agentury navíc reprodukují konstrukci péče jako privátní činnosti, což je velmi zásadní při reprodukci genderového řádu.

Podnětná by byla rovněž diskuse o autorčině kritice feministických výzkumů migrace žen, které jsou podle ní „v pasti stereotypů a normativních očekávání, které z migrantek vytvářejí

výhradní pečovatelky s výhradní zodpovědností za privátní sféru“ (s. 15). Podle mého názoru toto není zcela adekvátní, protože tyto výzkumy nevycházejí z daných stereotypů, nýbrž se zaměřují na skupiny žen, které bez ohledu na svoje vzdělání nacházejí uplatnění v migraci v této tradičně femininně definované sféře. Je to tudíž kritický pohled na stereotypní vnímání migrantek. Autorka zde podle mého názoru nerozlišuje dvě argumentační linie těchto výzkumů, na jedné straně kritiku a na druhé straně popis společenské reality. Zmiňované výzkumy se nezabývají celým polem migrace žen (tj. nezabývají se migrací profesionálek, např. vědkyň, manažerek atd.), což ani není jejich deklarovaným cílem, jejich předmětem jsou ale nejvíce znevýhodněné skupiny žen, jejichž možnosti jsou v procesech migrace omežovány stereotypní definicí „ženství“. Zaměření na nejvíce znevýhodněné skupiny žen z těchto výzkumů činí feministické výzkumy par excellence.

Předložená diplomová práce ve všech ohledech splňuje nároky na kvalifikační magisterskou práci. Adéla Suralová v práci prokázala znalost zahraniční i české odborné literatury k tématu i schopnost analyticky přistoupit k problému. Celkově diplomovou práci považuji za velmi kvalitní a navrhuji hodnotit ji nejvyšším stupněm ocenění.

V Praze dne 6. června 2012

Mgr. Zuzana Uhde, Ph.D.